

Zaburzenia cyklu miesiączkowego

www.endogin.wum.edu.pl

Klinika Endokrynologii Ginekologicznej

LEP wrzesień 2012

U 40-letniej kobiety występują obfite, przedłużające się miesiączki, a ich regularność trudno określić, ponieważ przerwy pomiędzy miesiączkami wynoszą od 16 do 45 dni. Taki obraz kliniczny należałoby nazwać:

A. *hypomenorrhoea*.

B. *menorrhagia*.

C. *polymenorrhoea*.

D. *metrorrhagia*.

E. *oligomenorrhoea*.

20-letnia kobieta miesiączkuje od kilku lat regularnie, ale cykle trwają nie dłużej niż 21 dni. Taki obraz kliniczny należałoby nazwać:

A. *hypomenorrhoea*.

B. *menorrhagia*.

C. *polymenorrhoea*.

D. *oligomenorrhoea*.

E. *metrorrhagia*.

LEP wrzesień 2012

U 40-letniej kobiety występują obfite, przedłużające się miesiączki, a ich regularność trudno określić, ponieważ przerwy pomiędzy miesiączkami wynoszą od 16 do 45 dni. Taki obraz kliniczny należałoby nazwać:

A. *hypomenorrhoea*.

B. *menorrhagia*.

C. *polymenorrhoea*.

D. *metrorrhagia*.

E. *oligomenorrhoea*.

20-letnia kobieta miesiączkuje od kilku lat regularnie, ale cykle trwają nie dłużej niż 21 dni. Taki obraz kliniczny należałoby nazwać:

A. *hypomenorrhoea*.

B. *menorrhagia*.

C. *polymenorrhoea*.

D. *oligomenorrhoea*.

E. *metrorrhagia*.

Miesiączka (menses)

cykliczne krwawienie z dróg rodnych występujące u dojrzałej płciowo kobiety od menarche do menopauzy, będące następstwem przemian zachodzących w błonie śluzowej macicy pod wpływem hormonów jajnika

Fazy życia kobiety

menarche

- od greckiego:
  - *men* – miesiąc
  - *arche* – początek
- pierwsza miesiączka w życiu kobiety
- występuje między 9 a 16 rokiem życia
  - w Polsce średnio $12,8 \pm 0,39$ r.ż.

menopauza

- ostatnia miesiączka w życiu kobiety, po której następuje min. 12 miesięczna przerwa w samoistnym miesiączkowaniu
- występuje między 45 a 55 r.ż.
  - w Polsce średnio 51,4 lat

Typowy regularny cykl - eumenorrhoea

- prawidłowe miesiączkowanie
- regularne, cykliczne krwawienia z macicy, o prawidłowym czasie trwania i nasileniu
  - długość cykli: 21(ew.24) - 35 dni
  - długość krwawienia: 3 - 7 dni
  - fizjologiczna utrata krwi: 30 - 80 ml

Kliniczny podział zaburzeń miesiączkowania

ze względu na:

- długość cyklu miesięczkowego
- nasilenie (obfitość) krwawienia miesięczkowego
- bóle towarzyszące krwawieniu miesięczkowemu

Pierwotny brak miesiączki

amenorrhoea primaria

- pierwotny brak miesiączki u dziewcząt, które ukończyły 16 r.ż.

amenorrhoea paraprimary

- pierwsza miesiączka, po której nastąpiła 12 miesięczna przerwa w miesiączkowaniu, a kolejna miesiączka została wywołana lekami

Przyczyny pierwotnego braku miesiączki

dysgenezja gonad	19%
hypoplazja jajników	15%
niewydolność podwzgórza	14%
zespół Rokitansky'ego - Küstnera	9%
interseksualizm	8%
wrodzony przerost nadnerczy	7%
zespół braku wrażliwości na androgeny	7%
guzy przysadki mózgowej	4%

Wtórny brak miesiączki

amenorrhoea secundaria

- wtórny brak miesiączki,
u kobiety uprzednio miesiączkującej
- brak miesiączki ponad 6 miesięcy od ostatniego krwawienia

przyczyny:

- zaburzenia czynności
osi podwzgórze – przysadka – jajnik   75%
(omówione dokładniej w dalszej części prezentacji)
- atrezja macicy   4,8%
- zespół policystycznych jajników   3,2%

Zmiany długości trwania cyklu miesięczkowego:

Skrócone cykle miesięczkowe

polymenorrhoea

- skrócenie cyklu miesięczkowego $< 21(24)$ dni = zbyt częste miesiączkowanie

przyczyny:

- niewydolność ciała żółtego
- cykle bezowulacyjne
- skrócenie fazy folikularnej

Wydłużone cykle miesięczkowe

oligomenorrhoea

- wydłużone cykle miesięczkowe = zbyt rzadkie miesiączkowanie
- długość cykli między 36 a 6 miesięcy

przyczyny:

- cykle bezowulacyjne
- niewydolność ciała żółtego
- wydłużenie fazy folikularnej

Nieprawidłowe krwawienie miesiączkowe

Klinika Endokrynologii Ginekologicznej

Zmiany nasilenia krwawienia miesiączkowego

hypomenorrhoea

- skąpe krwawienia miesięczne
- krótkotrwałe, 1-2 dniowe miesiączki
- utrata krwi poniżej 30 ml

hypermenorrhoea

- nadmiernie obfite krwawienia miesięczne
- długotrwałe, >7 dniowe miesiączki
- utrata krwi ponad 80 - 100 ml

Nieprawidłowe krwawienie miesięczkowe

menorrhagiae

- Nadmiernie obfite (krwotoczne) krwawienie miesięczkowe, utrzymujące się co najmniej 5 dni

przyczyny:

- zmiany zapalne endometrium
- zmiany organiczne endometrium
  - rozrosty endometrium
  - polipy endometrium
- mięśniaki podśluzówkowe
- zaburzenia krzepnięcia krwi

Nieprawidłowe krwawienie miesięczkowe

metrorrhagiae

- nieregularne (acykliczne), przedłużające się krwawienie z macicy, występujące poza terminem miesiączki

metrorrhagiae juvenilis

- acykliczne krwawienie, trwające ponad 10 dni u młodych kobiet

metrorrhagiae climacterica

- krwawienie z macicy, występujące u kobiety 6-12 miesięcy po menopauzie

Wystąpienie nadmiernego krwawienia miesięczkowego wymaga zawsze diagnostyki i badania histopatologicznego materiału pobranego z jamy macicy!!!

Nieprawidłowe krwawienie miesięczkowe

Przyczyny metrorrhagiae

- organiczne
  - rozrosty endometrium
  - polipy endometrium
  - adenocarcinoma
- czynnościowe
  - cykle bezowulacyjne (80%)
  - niewydolność ciała żółtego
  - atrofia błony śluzowej macicy
- zmiany zapalne endometrium
- pseudoczynnościowe
  - endokrynopatie
  - choroby nerek i wątroby
  - otyłość
  - leki
    - antykoagulanty
    - antykoncepcja hormonalna
    - hormonalna terapia zastępcza (HRT)
    - leki psychotropowe

Krwawienie okołowulacyjne

- u ok. 2% kobiet,
- w połowie cyklu,
- towarzyszy jajczkowaniu,
- w USG może być płyn w zatoce Douglasa.

Bolesne miesiączkowanie

Klinika Endokrynologii Ginekologicznej

Bolesne miesiączkowanie (dysmenorrhoea)

- bóle o charakterze skurczowym w podbrzuszu i w okolicy krzyżowo - lędźwiowej kręgosłupa występujące w okresie okołomiesiączkowym
- zespół towarzyszących objawów
  - nudności i/lub wymioty
  - wzmożone napięcie i bolesność piersi
  - bóle głowy
  - omdlenia

Bolesne miesiączkowanie

rodzaje

pierwotne - samoistne

- brak makroskopowo uchwytnych zmian chorobowych w obrębie miednicy mniejszej

wtórne - nabyte

- patologiczne zmiany w obrębie miednicy mniejszej, wywołujące dolegliwości bólowe

Pierwotne bolesne miesiączkowanie

- pojawienie się dolegliwości w krótkim okresie po menarche (do 12 miesięcy od menarche)
- nasilenie dolegliwości z wiekiem
- największe nasilenie dolegliwości w wieku 23-27 lat
- złagodzenie dolegliwości po porodzie

Pierwotne bolesne miesiączkowanie

etiologia

- zwiększona synteza PGE_2 i $\text{PGF}_{2\alpha}$ w endometrium
- czynniki psychogenne
- czynnik szyjkowy
- zaburzenia hormonalne
- czynniki konstytucjonalne

Pierwotne bolesne miesiączkowanie rozpoznawanie

- wywiad ogólny i ginekologiczny
- badanie ginekologiczne
prawidłowa budowa narządu rodneho
- USG narządu rodneho i miednicy mniejszej
- cytologia
- posiew z kanału szyjki macicy
- laparoscopia

Pierwotne bolesne miesiączkowanie leczenie (1)

1. Niesteroidowe leki p/zapalne:

– Ibuprofen	0,4 - 0,8 g	3-4 x dz.
– Kwas mefenamowy	0,25 - 0,5 g	4 x dz.
– Naproxen	0,5 g	2 x dz.
– inne		
• salicylany		
• pochodne pirazonu		

Pierwotne bolesne miesiączkowanie

leczenie (2)

- **leki blokujące owulację**
  - antykoncepcja hormonalna dwuskładnikowa
  - antykoncepcja hormonalna oparta na gestagenach
    - mini pills
    - iniekcje domięśniowe (Depo Provera)
- **spazmolityki**
- **β - mimetyki**
- **blokery kanałów wapniowych**
- **suplementacja witaminowa**
  - witamina B6 0,05 - 0,1 4 x dziennie
- suplementacja solami wapnia i magnezu
- akupunktura, akupresura
- techniki relaksacyjne
- poradnictwo: psycholog, seksuolog

Wtórne bolesne miesiączkowanie

- pojawienie się dolegliwości po okresie regularnego miesiączkowania bez dolegliwości
- promieniowanie bólu do pachwin oraz okolicy krzyżowo – lędźwiowej
- towarzysząca dyspareunia
- niepłodność

Wtórne bolesne miesiączkowanie przyczyny ⁽¹⁾

- zapalenie narządów miednicy mniejszej (PID)
- endometrioza
- mięśniaki macicy
- adenomioza
- polipy
  - szyjki macicy
  - endometrium

Wtórne bolesne miesiączkowanie przyczyny ⁽²⁾

- wkładka wewnątrzmaciczna
- choroby przenoszone drogą płciową
- torbiele jajników
- wady rozwojowe narządu rodneho
- obecność zrostów w miednicy mniejszej
- czynniki psychogenne

Wtórne bolesne miesiączkowanie

leczenie
przyczynowe !!!

PMS (zespół napięcia przedmiesiączkowego)

- Zespół psychicznych i somatycznych objawów, które występują regularnie w fazie przedmiesiączkowej w cyklu i powodują zaburzenia funkcjonowania kobiety
- Choruje ok. 15 % kobiet
- Nasila się po porodzie, ustępuje po menopauzie
- Związany z metabolitami progesteronu działającymi ośrodkowo.

PMS

Objawy psychiczne

- Ospalność, zmęczenie 92%
- Drażliwość 91%
- Zmienność nastroju z gniewnym nastawieniem do otoczenia 81%
- Depresja 80%
- Mała odporność na hałas 65%
- Niska samoocena 65%
- Uczucie niepewności 65%
- Obniżenie libido 65%
- Brak koncentracji 47%

Objawy somatyczne

- Wzdęcia brzucha 90%
- Napięcie piersi 85%
- trądzik, łojotok 71%
- Nadmierny apetyt i pragnienie 70%
- Bóle głowy i wymioty 70%
- Arytmia serca 13%
- Zmiany naczyniowe 13%
- Zawroty głowy 13%

PMS leczenie

- Zmiana nawyków i stylu życia (alkohol, kawa, tytoń, czekolada, ostre przyprawy)
- Dwuskładnikowa tabletkowa antykoncepcyjna (zwłaszcza zawierająca drospirenon)
- Leki antydepresyjne (głównie SSRI)
- Analogi GnRH

LEP wrzesień 2011

Która z poniższych przyczyn może prowadzi zarówno do pierwotnego, jak i wtórnego braku miesiączki?

- A. *anorexia nervosa*.   B. dysgenezja gonad.   C. zespół Ashermanna.
D. zespół Kallmanna.   E. zespół Sheehana.

Zespół Rokitansky'ego-Kustera-Hansera charakteryzuje się:

- A. wrodzonym brakiem macicy.
B. wrodzonym brakiem pochwy.
C. wrodzonym brakiem jajników.
D. wrodzonym brakiem pochwy, szczątkową macicą i jajowodem oraz obecności jajników.
E. brakiem wrażliwości na androgeny i kariotypem 46 XY.

LEP wrzesień 2011

Która z poniższych przyczyn może prowadzi zarówno do pierwotnego, jak i wtórnego braku miesiączki?

- A. *anorexia nervosa*.   B. dysgenezja gonad.   C. zespół Ashermanna.
D. zespół Kallmanna.   E. zespół Sheehana.

Zespół Rokitansky'ego-Kustera-Hansera charakteryzuje się:

- A. wrodzonym brakiem macicy.
B. wrodzonym brakiem pochwy.
C. wrodzonym brakiem jajników.
D. wrodzonym brakiem pochwy, szczątkową macicą i jajowodem oraz obecności jajników.
E. brakiem wrażliwości na androgeny i kariotypem 46 XY.

ZABURZENIA MIESIĄCZKOWANIA

Podział wg WHO, 1976 r.

Podział chorych z zaburzeniami miesiączkowania (wg WHO)

- I. Niewydolność podwzgórzowo-przysadkowa
- II. Dysfunkcja podwzgórzowo-przysadkowa
- III. Pierwotna niewydolność jajników
- IV. Wady i nabyte uszkodzenia macicy
- V. Guzy okolicy podwzgórzowo-przysadkowej wytwarzające prolaktynę
- VI. Zaburzenia czynności podwzgórzowo-przysadkowej z hiperprolaktynemią
- VII. Guzy pourazowe lub pozapalne uszkodzenie regionu podwzgórzowo-przysadkowego

GRUPA 1

Niewydolność podwzgórzowo-przysadkowa (hypogonadyzm hypogonadotropowy)

OBRAZ	PRZYCZYNY	OZNACZENIA HORMONALNE
brak miesiączki (zwykle wtórny)	<ul style="list-style-type: none"> • izolowany niedobór GnRH<ul style="list-style-type: none"> • hipopituitaryzm, • anoreksja, bulimia • udar przysadki, zespół Sheehana	<ul style="list-style-type: none"> • ↓↓ FSH • ↓ LH

GRUPA 2

Dysfunkcja podwzgórzowo-przysadkowa postępowania lecznicze

OBRAZ	PRZYCZYNY	OZNACZENIA HORMONALNE
brak miesiączki (zwykle wtórny)	- niedomoga lutealna (niewydolność ciałka żółtego) - LUF – syndrome - PCOS	• N FSH ↑ ↓ lub N LH ↑ ↓ lub N E2 ↓ lub N P

GRUPA 3

Pierwotna niedoczynność jajników (hypogonadyzm hypergonadotropowy)

OBRAZ	PRZYCZYNY	OZNACZENIA HORMONALNE
pierwotny lub wtórny brak miesiączki zaburzenia rozwoju cielesno - płciowego	- Przedwczesne wygaśnięcie czynności jajników, - Zespół braku wrażliwości jajników na Gn. Dysgeneza gonad	<ul style="list-style-type: none"> • ↑↑ FSH • ↑↑ LH • ↓ E₂

GRUPA 4

Wrodzone lub nabyte nieprawidłowości macicy

OBRAZ	PRZYCZYNY	OZNACZENIA HORMONALNE
pierwotny lub wtórny brak miesiączki	- wady macicy - zespół Ashermanna - zespół Nettera	<ul style="list-style-type: none"> • N FSH • N LH • N E₂

GRUPA 5

Guzy okolicy podwzgórzowo-przysadkowej, w tym wytwarzające prolaktynę (PRL)

OBRAZ	PRZYCZYNY	OZNACZENIA HORMONALNE
brak miesiączki zaburzenia miesiączkowania objawy guza przysadki	Prolactionoma! Somatotropinoma Guzy wydzielające ACTH Guzy wydzielające TSH	<ul style="list-style-type: none"> • ↑↑PRL • ↓ E₂ • zaburzenia rytmu wydzielania FSH i LH

GRUPA 6

Zaburzenia czynności podwzgórzowo-przysadkowej związane z hiperprolaktynemią

OBRAZ	PRZYCZYNY	OZNACZENIA HORMONALNE
wtórny brak miesiączki zaburzenia miesiączkowania	Hiperprolaktynemia „czynnościowa” Hiperprolaktynemia w przewlekłej niewydolności nerek lub marskości wątroby Pierwotna niedoczynność tarczycy (<u>wzrost stężenia TRH</u>)	<ul style="list-style-type: none"> • ↑PRL • N lub ↓ E₂ • zaburzenia pulsacyjnego rytmu wydzielania FSH i LH (wpływa na GnRH) oraz zaburzenia równowagi między FSH i LH

GRUPA 7

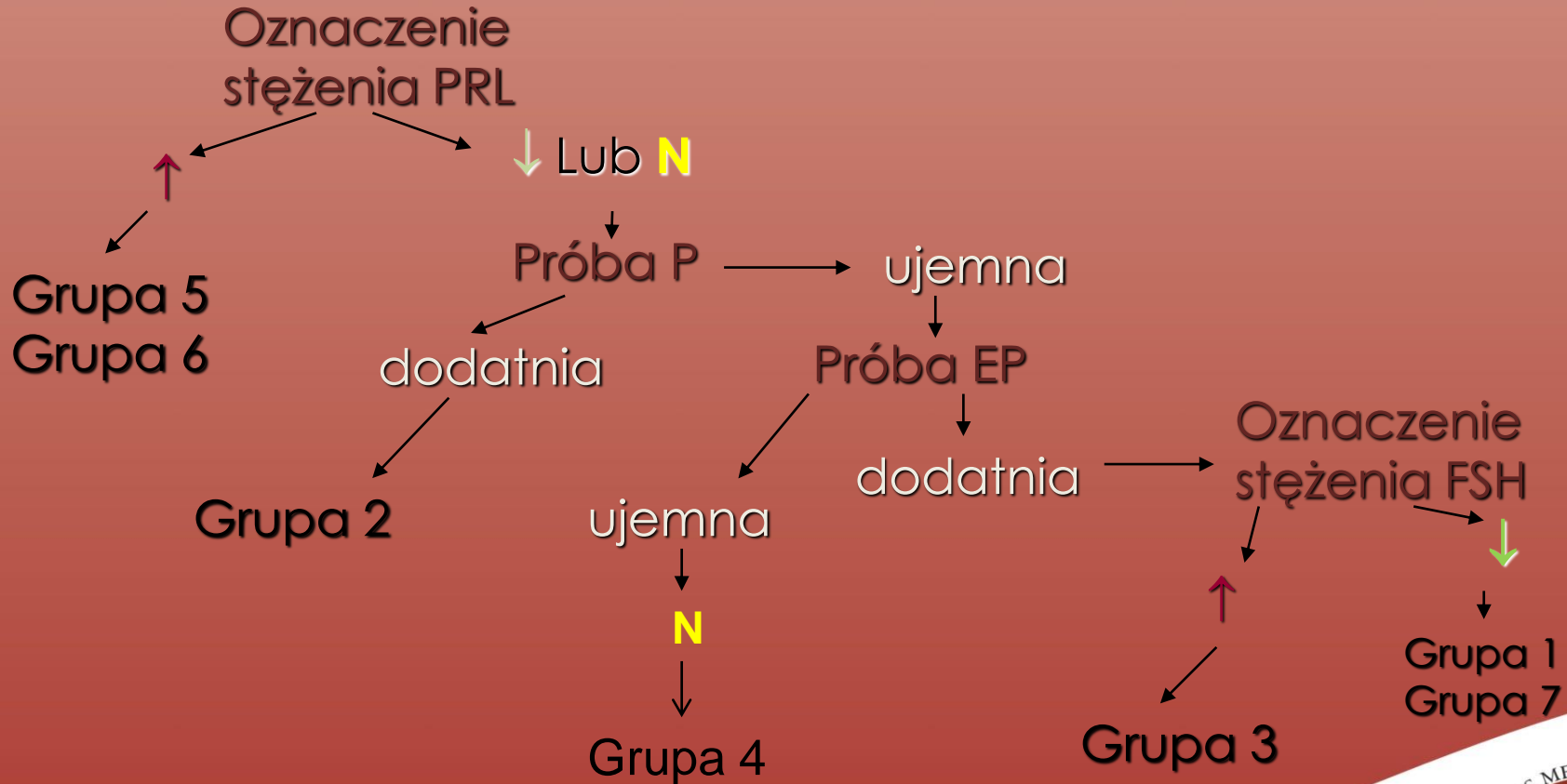
Guzy okolicy podwzgórzowo-przysadkowej zmiany pourazowe, pozapalne

OBRAZ	PRZYCZYNY	OZNACZENIA HORMONALNE
wtórny brak miesiączki objawy guza przysadki zespół pustego siodła	Zmiany pourazowe przysadki Nieczynny hormonalnie guz okolicy podwzgórzowo-przysadkowej Zmiany pozapalne przysadki	Niecharak - terystyczne

Schemat diagnostyki zaburzeń cyklu miesięczkowego (wg WHO)

BADANIE TARCZYCY!!
TSH, fT3, fT4

LEP jesień 2010

Do objawów klinicznych towarzyszących hiperprolaktynemii **nie zalicza** się:

- A. regularnych miesiączek.
- B. bólu głowy.
- C. przedwczesnej regresji ciała żółtego.
- D. braku jajczkowania.
- E. hirsutyizmu.

Najczęstszą przyczyną pierwotnego braku miesiączki jest/są:

- A. niewydolność podwzgórza.
- B. guzy przysadki.
- C. dysgeneza gonad.
- D. hipoplazja jajników.
- E. zespół feminizujących jąder.

Najrzadszą przyczyną wtórnego braku miesiączki jest/są:

- A. niewydolność i zaburzenia czynności podwzgórza.
- B. zespół policystycznych jajników.
- C. zespół Cushinga.
- D. zespół Sheehana.
- E. dysfunkcje tarczycy.

LEP jesień 2010

Do objawów klinicznych towarzyszących hiperprolaktynemii **nie zalicza się:**

- A. regularnych miesiączek. B. bólu głowy.
C. przedwczesnej regresji ciała żółtego.
D. braku jajczkowania. E. hirsutyizmu.

Najczęstszą przyczyną pierwotnego braku miesiączki jest/są:

- A. niewydolność podwzgórza. B. guzy przysadki. C. dysgenezja gonad.
D. hipoplazja jajników. E. zespół feminizujących jąder.

Najrzadszą przyczyną wtórnego braku miesiączki jest/są:

- A. niewydolność i zaburzenia czynności podwzgórza.
B. zespół policystycznych jajników. C. zespół Cushinga.
D. zespół Sheehana. E. dysfunkcje tarczycy.

Niewydolność ciałka żółtego

Niewydolność ciała żółtego

niedostateczne wytwarzanie progesteronu
przez ciało żółte w II fazie cyklu

Jones GE. JAMA (1949)

**UWAGA: Może wystąpić u normalnie
miesiączkującej zdrowej kobiety. Nigdy nie
wolno stwierdzić po badaniu jednego cyklu!**

Przyczyny ⁽¹⁾

- Zaburzenia wzorca wydzielania Gn w obu fazach cyklu
- Zaburzenie wąskiego zakresu częstotliwości wydzielania GnRH:
  - Niska częstotliwość pulsów – ↓ FSH w fazie follikularnej → słaba funkcja lutealna?
  - Wzrost f GnRH → ↓ reaktywnego LH
- Niewystarczające stężenie progesteronu w odpowiedzi na prawidłową ilość LH.

Przyczyny (2)

Endokrynopatie:

- Nadczynność i niedoczynność tarczycy → zmiany klierensu estrogenów (wzrost stężenia E_2) → hamowanie wydzielania Gn
- Pierwotna niedoczynność tarczycy → hiperprolaktynemia wtórna
- Hiperprolaktynemia → hamowanie wydzielania GnRH oraz spadek wrażliwości rec. LH w komórkach jajnika

Niewydolność ciała żółtego rozpoznanie (1)

- pomiar porannej podstawowej temperatury ciała (BBT)
- ocena długości trwania fazy lutealnej
- ocena endometrium
  - ocena histologiczna
  - analiza morfometryczna
- ocena stężenia progesteronu
  - pojedyncze oznaczenie
  - wielokrotne oznaczenia
  - codzienne oznaczenia = „indeks lutealny”

Niewydolność ciała żółtego rozpoznanie (2)

- oznaczanie poziomu progesteronu (P)
  - pojedyncze oznaczenie stężenia P
    - < 8 ng/ml
  - trzykrotny pomiar stężenia P
    - < 25 ng/ml
  - codzienne oznaczanie stężenia P (indeks lutealny)
    - < 105 nmol/l

Niewydolność ciała żółtego rozpoznanie (3)

- ocena obrazu histopatologicznego błony śluzowej macicy
– pomiędzy 22-24 d.c.

Niewydolna faza lutealna

- obraz histopatologiczny endometrium:
  - przedłużona proliferacja,
  - opóźniona sekrecja (opóźnione dojrzewanie endometrium w stosunku do fazy cyklu miesięczkowego: 2 - 3 dni opóźnienia fazowego)
  - nierównomierna transformacja sekrecyjna endometrium.
- wpływ na płodność
  - niepłodność (3-4%)
  - poronienia nawykowe (ok. 5%)

Niewydolność ciała żółtego zasady leczenia

Przyczynowe,
jeśli jest wtórna do innej choroby
i powoduje zaburzenia płodności!

- suplementacja progesteronowa II fazy cyklu (16-25 d.c.)
- Stymulacja owulacji w niepłodności

